

Με μια κάμερα στο χέρι κατά του ρατσισμού

Πώς μπορείς να γράψεις μια ιστορία ενάντια στον ρατσισμό;

Θεωρητικό πλαίσιο

Ιούνιος 2023

Συγχρηματοδοτείται από το Erasmus+
Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Διαγωνισμός «À Films Ouverts»: δεκαπέντε χρόνια ταινιών μικρού μήκους κατά του ρατσισμού

Από το 2006 έως το 2022, η οργάνωση Media Animation (Βέλγιο) έλαβε εκατοντάδες ταινίες μικρού μήκους στην ανοικτή πρόσκλησή της προς όλους τους ενδιαφερόμενους για συμμετοχή σε έναν διαγωνισμό αντιρατσιστικής έκφρασης. Τα έργα μπορούσαν να αποκλειστούν μόνο με βάση δύο κριτήρια: τη μέγιστη διάρκειά τους (δεν έπρεπε να ξεπερνούν τα 8 λεπτά) και την ακαταλληλότητα του περιεχομένου τους, αν ήταν δηλαδή εκτός θέματος. Το θέμα περιλαμβάνει τον αντιρατσιστικό αγώνα, την προαγωγή της διαπολιτισμικότητας, της πολιτιστικής ετερότητας και της συνύπαρξης. Περίπου 1.000 ταινίες κατατέθηκαν αυτά τα χρόνια στο διαγωνισμό. Κάθε χρονιά προβάλλονταν 15 ταινίες από τις ομάδες του φεστιβάλ, για τις οποίες έγινε ψηφοφορία από τους θεατές, από μια κριτική επιτροπή επαγγελματιών, αλλά και συζητήθηκαν κατά τις συναντήσεις.

Οι ταινίες μικρού μήκους προέρχονται από πολύ διαφορετικά υπόβαθρα: δημιουργήθηκαν από ανθρώπους που πρώτη φορά κινηματογραφούν ή στο πλαίσιο κάποιας συλλογικότητας (γειτονιά, κέντρο νεότητας, σχολείο). Με εξαίρεση λίγες ταινίες που δημιουργήθηκαν από επαγγελματίες στον χώρο των οπτικοακουστικών μέσων, συχνά στην αρχή της σταδιοδρομίας τους ή στο πλαίσιο εργαστηρίων κινηματογράφησης, οι περισσότερες ταινίες είναι ερασιτεχνικές και έχουν κάποιες τεχνικές ή σεναριακές αδεξιότητες. Ωστόσο, αυτός ακριβώς ο ερασιτεχνισμός, ο οποίος συχνά είναι πολύ εμπνευσμένος, συνδυάζεται πολύ καλά με τη δημιουργική προσέγγιση των θεμάτων καταπολέμησης του ρατσισμού, επειδή αυτές οι ταινίες εκφράζουν την άποψη των δημιουργών τους και μας χαρίζουν πληθώρα απόψεων για τα θέματα των διακρίσεων. Τα δεκαπέντε χρόνια που υπάρχει ο διαγωνισμός «À Films Ouverts», αναδεικνύει την εξέλιξη της ευαισθησίας της γαλλόφωνης κοινότητάς του σε ένα θέμα το οποίο δεν έχει παύσει να βρίσκεται στην επικαιρότητα, να θεωρείται επείγον και να απασχολεί τις ειδήσεις.

Τα έργα που έχουν επιλεγεί από το 2008 έως το 2022 έχουν δημιουργήσει ένα σώμα 224 ταινιών μικρού μήκους, η καθεμία από τις οποίες αποτελεί μια δήλωση για τον ρατσισμό και τη διαπολιτισμικότητα. Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου CLAP, έχουν επιλεγεί και αναλυθεί επίσης ταινίες από την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Από την οργάνωση ΚΑΡΠΟΣ, περίπου 10 ταινίες δημιουργημένες από το 2014 έως το 2022 και από την οργάνωση 4Change, στην Πορτογαλία, περίπου δέκα ταινίες, δημιουργημένες από το 2011 έως το 2021, που προστέθηκαν στο σώμα των βελγικών ταινιών.

Αυτή η συλλογή ταινιών μικρού μήκους αναδεικνύει οπτικές γωνίες, προβλήματα ή και αγανάκτηση απέναντι στις ανισότητες και τις διακρίσεις. Η ανάλυση αυτών των ταινιών μάς επιτρέπει να εντοπίσουμε τις διαφορετικές οπτικές μέσα από τις οποίες σκηνοθετείται και διαδραματίζεται ο ρατσισμός. Από την άλλη, συγκρίσεις μεταξύ τους αποκαλύπτουν «αφηγηματικά μοτίβα» για τέτοια θέματα, τα οποία ορισμένες ταινίες καταφέρνουν να υπερβούν, προτείνοντας νέες προοπτικές.

Για εκείνους ή εκείνες που θα ήθελαν να ξεκινήσουν μια τέτοια διαδικασία, αυτή η συλλογή θα τους επιτρέψει να θέσουν χρήσιμα ερωτήματα που θα τους συνοδεύουν στη δημιουργική διαδικασία, τόσο σεναριακά όσο και σκηνοθετικά: ποιες παγίδες να αποφύγουμε; Πώς να προσεγγίσουμε το θέμα του ρατσισμού και να το χειριστούμε με ξεκάθαρο και ελεγχόμενο τρόπο;

Η ανάλυση κατέληξε σε τρία βασικά θέματα που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους: τον προβληματισμό γύρω από τον ρατσισμό, τον ρόλο των ταυτοτήτων και την χρήση των οπτικοακουστικών εργαλείων. Αυτή η έρευνα κλείνει με μεθοδολογικές συστάσεις για τη συμμετοχή στη δημιουργία αντιρατσιστικών ταινιών.

Ρατσισμός: ένα πρόβλημα που ξεκινάει από το ειδικό και φτάνει στο γενικό

Οι ιστορίες, αφηγηματικές ή οπτικοακουστικές, δημιουργούνται γύρω από ένα καίριο ζήτημα, μια κρίση. Αυτό καθίσταται ιδιαίτερα προφανές όταν πρόκειται για προβλήματα που βιώνουν ένας ή περισσότεροι χαρακτήρες μπροστά σε μια δυσκολία. Στην κοινωνία μας, τα σενάρια είχαν πάντα ως πρόθεση να υπογραμμίσουν παρεκκλίσεις από τους κυρίαρχους κανόνες και αξίες. Σύμφωνα με τον Jerome Bruner: «Η αίσθησή μας για τον κανόνα τροφοδοτείται από την αφήγηση, αλλά επίσης και από όσα γνωρίζουμε για τα ψεγάδια και τις εξαιρέσεις αυτού του κανόνα». Από αυτήν την άποψη, όσοι ξεκινούν να δημιουργήσουν μια ταινία για τον ρατσισμό επιλέγουν ένα θέμα που τους πληγώνει: σε ποιους κανόνες επιτίθεται ο ρατσισμός και ποιες αξίες υποσκάπτει. Η ανάλυση των ταινιών της συλλογής μας μας επιτρέπει να χαρτογραφήσουμε τις οπτικές γωνίες που υιοθέτησαν οι δημιουργοί τους για αυτό το θέμα, και να εντοπίσουμε τόσο κοινές τάσεις όσο και πρωτότυπες δημιουργίες σε σχέση με αυτές τις τάσεις.

Η ανάλυση μας επιτρέπει να εντοπίσουμε **δύο βασικές προσεγγίσεις**: μια που εστιάζεται στους χαρακτήρες που είναι ρατσιστές και πώς τους αντιμετωπίζουμε, και την άλλη που τοποθετεί την αφήγηση στο στόμα των ατόμων που υπόκεινται σε διακρίσεις (στο εξής και “φυλετικοποιημένα” : racialised) με σκοπό την καταγγελία των αιτιών των προβλημάτων και των βασάνων τους.

Ο ρατσισμός οφείλεται στους ρατσιστές

Πολλές ταινίες αναπαριστούν πράξεις χαρακτήρων φανερά ρατσιστών ή παρουσιάζουν καταστάσεις όπου άτομα υποφέρουν λόγω της απόρριψης και της κακής τέτοιων χαρακτήρων. Το πρόβλημα έγκειται στην συμπεριφορά αυτών, ενώ τα αίτια ποικίλουν.

Μισαλλοδοξία

Ο ρατσισμός έχει να κάνει με τη μισαλλοδοξία. Αυτό φαίνεται από ένα σωρό χαρακτήρες των ταινιών οι οποίοι απεχθάνονται ανθρώπους που είναι διαφορετικοί λόγω θρησκείας, καταγωγής ή εμφάνισής. Η μισαλλοδοξία δεν δικαιολογείται από την ιστορία, αλλά εκδηλώνεται μέσα από την επιθετικότητα ή την ανοησία του χαρακτήρα τον οποίον η ταινία καταγγέλλει. Σε ορισμένες ταινίες, αυτή η στάση τιμωρείται από μια ηθική ανατροπή. Ας πούμε, ο βίαιος άντρας θα πάθει καρδιακή προσβολή τη στιγμή που συνειδητοποιήσει ότι του μετάγγισαν αίμα μαύρου, η ηλικιωμένη θα πεθάνει χτυπημένη καθώς αρνήθηκε την βοήθεια από έναν ξένο ή ένας τυφλός παππούς φτύνει φυλετικοποιημένα άτομα χωρίς να συνειδητοποιεί ότι ο προσωπικός βοηθός του είναι και αυτός μαύρος. Ο ρατσισμός είναι, συνεπώς, ένα ξενοφοβικό χαρακτηριστικό που πρέπει να καταγγέλλεται και να καταπολεμάται.

Το δηλητήριο των προκαταλήψεων

Η μισαλλοδοξία δεν περιορίζεται πάντα στο μίσος για τον «άλλον». Μια ολόκληρη σειρά ταινιών την παρουσιάζουν ως αποτέλεσμα μιας πεποίθησης βασισμένης σε προκαταλήψεις. Αυτές οι προκαταλήψεις συνδέουν τους ξένους με προβληματικές συμπεριφορές: οι ξένοι είναι κλέφτες, φανατικοί, βλάκες, κ.λπ. Ύστερα, η ταινία ξεκινάει με στόχο να αποδομήσει αυτές τις προκαταλήψεις π.χ. το πορτοφόλι δεν είχε κλαπεί, είχε απλώς χαθεί, το βρίσκει ο ξένος και το επιστρέφει στον ιδιοκτήτη του, χωρίς κανένα απώτερο σκοπό, παρόλη την επιθετικότητα του τελευταίου. Οι προκαταλήψεις, επομένως, δηλητηριάζουν τις κοινωνικές σχέσεις και είναι πηγή ρατσισμού. Με τον τρόπο τους, αυτές οι ταινίες προασπίζονται την ιδέα ότι η καλύτερη γνωριμία με τον άλλον και εκπαίδευση μπορούν να βοηθήσουν τους ρατσιστές ή τις ρατσίστριες να αλλάξουν στάση. Και ακόμη περισσότερο: η γνωριμία με τους άλλους ή τις άλλες χωρίς κλισέ είναι επίσης κάτι που μπορεί να μας εμπλουτίσει όλους.

Μια στρεβλή σχέση με τον κόσμο

Ορισμένες ταινίες αντιμετωπίζουν τον ρατσισμό των χαρακτήρων τους, τοποθετώντας τον στην προοπτική της παγκοσμιοποίησης. Ενώ η κοινωνία μας έχει πληθώρα αγαθών από όλον τον κόσμο και η αλληλεξάρτηση μεταξύ των χωρών είναι πολύ ισχυρή, ορισμένοι χαρακτήρες απορρίπτουν τον «άλλον», αγνοώντας κατά τα φαινόμενα την πραγματικότητα της ετερότητας της κοινωνίας. Επομένως, η ανακάλυψη της αλλοδαπής καταγωγής των αγαπημένων τους ή του εαυτού τους ή η συνειδητοποίηση ότι τους αρέσει η κουζίνα άλλων τόπων αλλάζει την άποψή τους, της δίνει μια άλλη προοπτική. Ο χαρακτήρας συνειδητοποιεί την πολυπλοκότητα του κόσμου και ότι ο ρατσισμός του του στερεί τη δυνατότητα να εκτιμήσει τον πλούτο του.

Ανατρεπτικός και ματαιωμένος έρωτας

Η ξενοφοβία συχνά εμφανίζεται ως ένα στοιχείο που ματαιώνει τον έρωτα. Βέβαια, ο έρωτας έχει τη φήμη ότι μπορεί να υπερβεί τις διαφορές και τους πολιτισμούς, και η δύναμή του μπορεί να υπερπηδήσει τη μισαλλοδοξία των πρωταγωνιστών. Η αληθινή αγάπη, μερικές φορές, εμφανίζεται ως το αντίδοτο στην εχθρότητα των συγγενών έναντι του φυλετικοποιημένου ατόμου. Η δυσκολία των μεικτών γάμων συχνά παρουσιάζεται ως ένα κοινό στοιχείο σε όλους τους πολιτισμούς και το κατεξοχήν αφήγημα οικουμενικότητας: ο έρωτας ενός εβραίου με μια μουσουλμάνα, για παράδειγμα, του μέλους μια εθνοτικής κοινότητας με το μέλος μιας άλλης, είναι μεταξύ των σπάνιων αφηγημάτων που θέτουν σε δοκιμασία τον ρατσισμό των Δυτικών, αλλά που επίσης φέρνουν αντιμέτωπες διαφορετικές κοινότητες. Ο έρωτας έρχεται σε αντίθεση με την παράδοση που ευνοεί τις σχέσεις μεταξύ των «δικών μας», ενώ καταφέρνει να οικοδομήσει γέφυρες ανάμεσα σε ομάδες.

Ο ρατσισμός είναι δυστυχία

Όταν ταινίες ενσκήπτουν σε βιώματα φυλετικοποιημένων ατόμων ή διερευνούν το φαινόμενο σε παγκόσμιο επίπεδο, παρουσιάζουν καταστάσεις που διευρύνουν την ξενοφοβική οπτική ορισμένων πρωταγωνιστών.

Το ρατσιστικό κλίμα

Βρισιές, καχύποπτα βλέμματα, διακρίσεις σε καθημερινή βάση, διαδικτυακή παρενόχληση, προσβολές... η ζωή ως φυλετικοποιημένο άτομο στη βελγική, ελληνική ή πορτογαλική κοινωνία σημαίνει να βρίσκεσαι διαρκώς εκτεθειμένος ή εκτεθειμένη σε μια εχθρική ατμόσφαιρα. Πολλές ταινίες, είτε έχουν ως θέμα να υπογραμμίσουν τη ψυχολογική επίδραση στους χαρακτήρες είτε να καταγγείλουν, ειδικότερα, τις κοινοτοπίες των μέσων ενημέρωσης με τις ξενοφοβικές τους τάσεις, ώστε να επιστήσουν την προσοχή του ευρύτερου κοινού και να ευαισθητοποιήσουν.

Σχέσεις βορρά/νότου- ανατολής /δύσης

Άραγε ο ρατσισμός είναι πρώτα και κύρια ένα ζήτημα διεθνών ισορροπιών και η διαπίστωση μιας ασυμμετρίας δυνάμεων και σχέσεων μεταξύ χωρών βορρά και νότου- ανατολής και δύσης; Αυτή είναι μια προσέγγιση ορισμένων έργων που τοποθετούν ζητήματα όπως η ανάπτυξη, η μετανάστευση και οι συγκρούσεις στο πλαίσιο μιας μακράς ιστορίας που έχει τις ρίζες της στην αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό. Ο προβληματισμός εστιάζεται τότε στην εκ γενετής ανισότητα και την ανισότητα κατά τη διάρκεια της ζωής, με στόχο να υπάρξει ευαισθητοποίηση γύρω από αυτά τα ζητήματα. Το ιστορικό βάρος μιας τέτοιας επικυριαρχίας μεταφράζεται ενίοτε σε ένα συναίσθημα κατωτερότητας ή σε έναν ψυχολογικό φραγμό από τον οποίο ορισμένοι χαρακτήρες πασχίζουν διακαώς να απελευθερωθούν. Στο κάδρο μπαίνουν επίσης η παγκόσμια ιστορία και τα μεγάλης κλίμακας αλλά χαμηλών τόνων δράματα (όπως η οικονομική εκμετάλλευση παιδιών) προκειμένου να δούμε το θέμα του ρατσισμού στην πολιτική του διάσταση.

Προκατάληψη

Το πλαίσιο των συγκρούσεων μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου και έπειτα τις επιθέσεις που πλήττουν την Ευρώπη από το 2015 και μετά έχει συμβάλει στην καθιέρωση ενός αγχωτικού και συχνά ισλαμοφοβικού κλίματος. Αρκετές ταινίες αναφέρονται σε αυτήν την ατμόσφαιρα και καταγγέλλουν τη σύνδεση μουσουλμάνων ή απλώς ατόμων με χαρακτηριστικά αλλοδαπών με την τρομοκρατία. Παρότι το θέμα είναι η καταγγελία μιας προκατάληψης, αυτές οι ταινίες επισημαίνουν πάνω από όλα τη βαριά ατμόσφαιρα που επικρέμεται πάνω από αυτούς τους ανθρώπους και την ανάγκη πολλών χαρακτήρων να δικαιολογηθούν έναντι αυτής της γενικευμένης καχυποψίας. Δεν είναι τόσο η δράση ξενόφοβων ατόμων που τους βαραίνει όσο η κοινωνική ή μιντιακή ρητορική και η δυσπιστία που αυτή γεννάει.

Θρησκευτική ελευθερία

Μέσα στα χρόνια έχουν υπάρξει πολλές διαμάχες σχετικά με το αν πρέπει να φοράμε θρησκευτικά σύμβολα. Σε αρκετές ταινίες, οι απαγορεύσεις ή οι επιθέσεις σε ανθρώπους που τα φοράνε είναι ένα από τα πιο προφανή συμπτώματα ρατσισμού σε μια κοινωνία. Εν προκειμένω, αυτό που περισσότερο απασχολεί πολλές ταινίες είναι γυναίκες που φοράνε μαντίλα, οι οποίες υπερασπίζονται το δικαίωμά τους να εκφράζουν την ταυτότητά τους και τη θρησκεία τους. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι το περιβάλλον που επιλέγεται για την αντιμετώπιση αυτού του θέματος είναι συνήθως το σχολείο. Το να καταλήγει το χιτζάμπ να είναι σύμβολο προκατάληψης κατά του ισλάμ είναι ένα από τα βασικά θέματα στις ταινίες.

Στη σκιά της βίας του συστήματος

Οι διακρίσεις και η ξενοφοβία εξετάζονται σε διάφορα σενάρια σωματικής βίας. Μπορεί η βία να ασκείται από ξενόφοβους χαρακτήρες που δεν αντέχουν την αντίσταση των φυλετικοποιημένων ανθρώπων, αλλά συχνά αυτός ο ρόλος εκπροσωπείται από κάποιον της αστυνομίας. Η αστυνομική βία, η οποία καταγγέλλεται συχνά στις ειδήσεις, αποτελεί συχνά προσφιλές θέμα των ταινιών μικρού μήκους. Αυτή η βία, είτε είναι τελείως αδικαιολόγητη και αντικατοπτρίζει την ξενοφοβία των αστυνομικών δυνάμεων είτε δικαιολογείται από το κυνήγι που έχει εξαπολυθεί ενάντια σε μετανάστες χωρίς χαρτιά, εμφανίζεται ως πραγματική απειλή για τους πληθυσμούς-θύματα διακρίσεων. Αυτή η βία καταγγέλλεται βασικά ως το πιο ξεκάθαρο σύμπτωμα των δομικών ανισοτήτων των κοινωνιών μας.

Απασχόληση, στέγαση, πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες

Για τα θύματα, ο ρατσισμός δεν περιορίζεται απλώς στην ξενοφοβική βία ή προσβολή. Παρουσιάζεται ως μια σειρά προβλέψιμων ή αόρατων εμποδίων που όλα αποτελούν διακρίσεις εναντίον τους σε καθημερινή βάση. Πολλές ταινίες καταγγέλλουν πόσο δύσκολο είναι για τα φυλετικοποιημένα άτομα να έχουν πρόσβαση στα ίδια δικαιώματα ή υπηρεσίες όπως και οι άλλοι πολίτες. Η στέγαση, η απασχόληση, οι δημόσιες συγκοινωνίες ή απλώς οι ατομικές υπηρεσίες (μια εγχείρηση ή η εξυπηρέτηση στο εστιατόριο) μετατρέπονται σε δύσκολες καταστάσεις λόγω του ρατσισμού, ενώ για άλλους είναι μία απλή διαδικασία. Οι διακρίσεις τότε αποκτούν μια ψυχολογική διάσταση και οδηγούν είτε σε εξέγερση είτε σε χαμηλή αυτοεκτίμηση ή ακόμη και σε αυτοκτονία. Το κράτος, μολονότι σπάνια αμφισβητείται ή καταγγέλλεται, εμφανίζεται στο φόντο σε αρκετές ταινίες, ιδιαίτερα στις ελληνικές ταινίες. Το κράτος λάμπει σε διάφορες περιστάσεις διά της απουσίας του: υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης σε ένα κέντρο προσφύγων, παιδιά προσφύγων που δεν πηγαίνουν σχολείο, οικογένειες προσφύγων που αναγκάζονται να κοιμούνται στον δρόμο, κ.λπ.

Πρόσφυγες και μετανάστες

Το θέμα της μετανάστευσης, τις τελευταίες χρονιές κατέχει σχεδόν τον κεντρικό ρόλο στις ταινίες. Αρκετές ταινίες υπογραμμίζουν τη δυσκολία του καθαυτού ταξιδιού της μετανάστευσης: άνθρωποι που φεύγουν για να γλιτώσουν από έναν πόλεμο, κάποια δικτατορία ή μια απελπιστική κατάσταση, άνθρωποι που αντιμετωπίζουν αυθαίρετη ή στρατιωτική βία, άνθρωποι που αναλαμβάνουν μεγάλα ρίσκα για να διαφύγουν των μεθοριακών φυλακών ή να διασχίσουν μια αφιλόξενη θάλασσα ή έρημο. Ύστερα, ακολουθεί το ταξίδι μέσα στη χώρα υποδοχής: ο δαίδαλος της διοίκησης, η περίπλοκη ενσωμάτωση, η εκμάθηση γλωσσών και πολιτιστικών στοιχείων και η αβεβαιότητα της παραμονής τους στην χώρα υποδοχής. Όλες αυτές οι ταινίες προσεγγίζουν με ανθρωπιά την ανισότητα που προκαλείται μόνο και μόνο επειδή κάποιος έχει γεννηθεί από τη λάθος πλευρά των συνόρων. Οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν θεωρούνται σαφώς αληθινές και για τις οποίες δικαιούνται συμπόνια. Οι ταινίες καταγγέλλουν καταστάσεις που θεωρούνται άδικες και απάνθρωπες.

Γενοκτονία: το αποκορύφωμα

Συχνά οι ταινίες υπενθυμίζουν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Η μνήμη του Ολοκαυτώματος, είτε μέσα από μαρτυρίες των τελευταίων επιζώντων είτε μέσα από την υπενθύμιση των νόμων κατά των εβραίων που συμβολίζονται από το κίτρινο αστέρι, φαίνεται να είναι το πιο ξεκάθαρο και επαναλαμβανόμενο στοιχείο σε αυτά τα έργα, για να μας θυμίσει ότι ο ρατσισμός μπορεί να κορυφωθεί και να παραγάγει την απόλυτη φρίκη. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, τα απολυταρχικά καθεστώτα του 20ού αιώνα και άλλες συγκρούσεις που

εμπεριέχουν ρατσιστικά κίνητρα αναδεικνύονται ως μια έκκληση για επαγρύπνηση και για να καταγγελλεί η υποτίμηση του ρατσισμού, που θα μπορούσε να οδηγήσει στα χειρότερα.

Από τον ρατσισμό ως ελάττωμα στον ρατσισμό ως σύστημα

Οι περισσότερες ταινίες τοποθετούν την πλοκή τους μεταξύ δύο αδήλωτων πόλων: από τη μία, βλέπουμε χαρακτήρες που είναι ξενόφοβοι μέχρι του σημείου του παραλογισμού, και από την άλλη, ένα ρατσιστικό σύστημα το οποίο διαιωνίζεται με νομικούς, απρόσωπους ακόμη και αδιόρατους μηχανισμούς, με αποκορύφωμα το θέμα της μεταχείρισης των μεταναστών. Παρότι όλες οι ταινίες έχουν την ίδια μαχητικότητα ή εκπέμπουν την ίδια ηθική κραυγή σε σχέση με όσα καταγγέλλουν, τα προβλήματα που διερευνούν ποικίλουν ως προς τη φύση τους, ανάλογα αν αφορούν τη συμπεριφορά ατόμων η οποία θα μπορούσε να βελτιωθεί μέσα από ευαισθητοποίηση ή αν επισημαίνουν τα κοινωνικά ή πολιτικά φαινόμενα που διακυβεύονται πέρα από τις μεμονωμένες συμπεριφορές των ατόμων, με άλλα λόγια, τον **δομικό ρατσισμό**.

Η ταυτότητα υπό το φως του ρατσισμού

Οι αντιρατσιστικές ταινίες συχνά προβάλλουν ένα πρόβλημα που το κουβαλάνε οι χαρακτήρες ως ασήκωτο βάρος. Ορισμένες ταινίες επιλέγουν μια προσέγγιση του ρατσισμού όπου η ταυτότητα των πρωταγωνιστών δεν έχει πολλή σημασία. Το μόνο πράγμα που έχει σημασία είναι η διαφορά που διαχωρίζει τα θύματα από εκείνους ή εκείνες που κάνουν διακρίσεις εναντίον τους ή τα καταπιέζουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ρατσισμός εμφανίζεται ως καθολικός: όλοι είναι εχθρικοί αναμεταξύ τους και αυτή η εχθρότητα θα πρέπει να υπερπηδηθεί. Η μισαλλοδοξία είναι γενικευμένη ή ιστορική, και πρέπει να ξεπεραστεί. Ωστόσο, η πλειονότητα των ταινιών βασίζεται σε αναγνωρίσιμες ταυτότητες προκατάληψης..

“Οι ευνοούμενοι”

Επίσης, συχνά επιλέγεται για την ταινία ένα άτομο ή μια ομάδα που δεν υπόκειται σε ρατσισμό (μη φυλετικοποιημένα άτομα). Το θέμα, σε αυτήν την περίπτωση, είναι να περιγραφεί είτε το πρόσωπο που ξεκάθαρα κάνει διακρίσεις κατά ενός «άλλου» είτε η «τυπική» ομάδα που δεν είναι θύμα διακρίσεων και που μηχανικά τις αναπαράγει ή που αναλαμβάνει δράση ενάντια στον ρατσισμό. Τα μέλη αυτής της ομάδας είναι μάλλον γηγενή, λευκά, δεν είναι μετανάστες: σε ορισμένες ταινίες, υπονοείται ένα «εμείς» που αντιπροσωπεύει την υποτιθέμενη πλειονότητα του πληθυσμού η οποία πρέπει να συνειδητοποιήσει τα προβλήματα που υπάρχουν (για παράδειγμα, μια τάξη μαθητών που καλωσορίζει ένα αλλοδαπό παιδί).

Ορισμένες ταινίες επικεντρώνονται αποκλειστικά σε φυλετικοποιημένους χαρακτήρες. Για παράδειγμα, μπορεί να πρόκειται για μια διαδοχή πορτρέτων μεταναστών ή για μόνο μία μαρτυρία ενός ατόμου που αφηγείται τη ζωή του ως αλλοδαπό άτομο. Η παραγωγή τους, επομένως, έχει τη λογική της παρουσίασης μιας οπτικής γωνίας με αντιρατσιστικό μήνυμα σε ένα τρίτο κοινό. Χωρίς να παρουσιάζεται αναγκαστικά η κοινωνία μέσα στην οποία δημιουργήθηκαν οι ταινίες, η κατασκευή τους απευθύνεται σε ένα κοινό για να του μεταφέρει ένα μήνυμα.

Από την ταυτότητα στη ριζοσπαστικοποίηση

Οι ταινίες προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα ιδιαίτερων ταυτοτήτων που σχετίζονται με τη θρησκεία, τον πολιτισμό ή τη χώρα και σκιαγραφούν την πολυπολιτισμική ετερότητα της κοινωνίας. Αυτές οι ταυτότητες συχνά, αλλά όχι πάντα, παρουσιάζονται ως «το διαφορετικό» σε σχέση με την πλειονότητα του πληθυσμού. Έμμεσα ή άμεσα, οι ταινίες ασχολούνται με τη **διαδικασία της**

φυλετικοποίησης, η οποία συνίσταται στην τοποθέτηση ενός ατόμου σε μια αόριστη κοινωνική κατηγορία (μαύρος ή μαύρη, Άραβας ή Αράβισσα, Ασιάτης ή Ασιάτισσα...) και στην ιεράρχηση αυτής σε σχέση με τις άλλες κοινωνικές ομάδες. Αυτή η κατηγορία, η «φυλή», παρουσιάζεται μέσα από το ρατσιστικό πρόβλημα με το οποίο ασχολείται η ταινία μικρού μήκους. Η επιλογή της ταυτότητας του χαρακτήρα είναι επομένως συχνά το σημείο αφετηρίας μιας πλοκής που εμβαθύνει στην ένταση ανάμεσα στην ατομικότητα του χαρακτήρα και στον τρόπο με τον οποίον αυτός γίνεται αντιληπτός από μια κοινωνία που τον εγκλωβίζει σε μια κατηγορία. Ορισμένες ταυτότητες είναι πιο παρούσες ανάλογα με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο και την κινητοποίηση ορισμένων ομάδων στα συλλογικά και αντιρατσιστικά κινήματα. Για παράδειγμα, στην Πορτογαλία, αρκετές ταινίες ασχολούνται με τις διακρίσεις κατά των Ρομά, ενώ οι Ρομά απουσιάζουν σχεδόν τελείως στις ταινίες από το Βέλγιο ή την Ελλάδα.

Το σταυροδρόμι των διακρίσεων

Οι ιδιαίτερες ταυτότητες δεν εντοπίζονται αποκλειστικά εντός της πολιτιστικής ετερότητας. Μέσα στα χρόνια, έχει δοθεί μια ολοένα σημαντικότερη θέση στους γυναικείους χαρακτήρες, προκειμένου να υπογραμμιστούν διακρίσεις που σχετίζονται τόσο με το φύλο. Επίσης αναπηρίες, σεξουαλικός προσανατολισμός, ηλικία, κοινωνική τάξη, κ.λπ. συγκαταλέγονται μεταξύ των πτυχών που δίνουν μια συγκεκριμένη θέση σε κάποιον ή σε κάποια στην κοινωνία, και οι ταινίες ενίοτε τείνουν να υπογραμμίσουν τη συσσώρευση ή την ιδιαιτερότητα αυτών των διακρίσεων. Οι ταινίες αυτές δίνουν έμφαση στο γεγονός ότι οι διακρίσεις μπορούν να τέμνουν περισσότερες κοινωνικές κατηγορίες και ότι είναι μια γενικότερη έκκληση για αγώνα ενάντια στις αδικίες.

Αφαιρετική μυθοπλασία μέχρι και ντοκιμαντέρ

Το ζήτημα των διακρίσεων που λειτουργεί ως κινητήριος δύναμη στα σενάρια μεταφράζεται στην εικόνα μέσα από διάφορες προσεγγίσεις. Οι ταινίες υιοθετούν διάφορες οπτικοακουστικές μορφές και στυλ: μυθοπλασία, ντοκιμαντέρ, stop motion, κινούμενα σχέδια, κολλάζ, μουσικά βίντεο και ακόμη καλλιτεχνικές εκφράσεις που βρίσκονται πολύ κοντά στην αφηρημένη τέχνη. Οι ταινίες που έχουν συλλεχθεί από τον διαγωνισμό A Films Ouverts, επομένως, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δημιουργικότητας, χαρακτηριστικό των οπτικοακουστικών έργων. Με το πέρασμα των χρόνων, μπορούμε σαφώς να δούμε μεγαλύτερη ελευθερία από τον κλασικό τρόπο αφήγησης που κυριαρχεί στο παραδοσιακό σινεμά: τη μυθοπλαστική αφήγηση. Τώρα, υπάρχουν πολλά είδη εμπνευσμένα από περιεχόμενα του διαδικτύου: μοντάζ στο YouTube, βίντεο σε smartphone εμπνευσμένα από το Tik Tok ή πλάνια ερασιτεχνικών εικόνων που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο.

Πέρα από το οπτικοακουστικό είδος που έχει επιλεγεί για τη δημιουργία της ταινίας, πώς μετατρέπεται το θέμα της ταινίας σε κινηματογραφικό αντικείμενο; Για παράδειγμα, η καταγγελία της αστυνομικής βίας μπορεί να γίνει μέσω μια μυθοπλαστικής αφήγησης που ιστορεί τις περιπέτειες ενός χαρακτήρα ή μέσα από τη μουσική έκφραση ενός συγκροτήματος νέων που ραπάρουν επάνω στο θέμα. Η συνοχή μεταξύ του αντικειμένου και του είδους είναι το στοιχείο που κάνει κάθε δουλειά να ξεχωρίζει και μας επιτρέπει να εκτιμούμε την πρωτοτυπία του μηνύματος και της καλλιτεχνικής προσέγγισης. Η ανάλυση ταινιών μικρού μήκους, μας επιτρέπει να βρίσκουμε διάφορους τρόπους επεξεργασίας του προβληματισμού σχετικά με τον ρατσισμό.

Η γιορτή της ετερότητας

Ενώπιον της ξενοφοβίας, πολλές ταινίες επιλέγουν έμμεση προσέγγιση. Η ετερότητα παρουσιάζεται ως αρετή αυτή καθαυτή. Η συνάντηση χαρακτήρων από διαφορετικούς

πολιτισμούς, η πολύχρωμη παρουσίαση της ανάμιξης των γεύσεων, των χρωμάτων, της μουσικής και των παραδόσεων βρίσκεται στον πυρήνα των έργων που παρουσιάζονται ως η οπτικοακουστική μετάφραση μιας ωδής στην πολυπολιτισμική κοινωνία. Έμμεσα, αυτές οι ταινίες παρουσιάζονται ως θετικά αντίδοτα στην ξενοφοβία και παίρνουν θέση ενάντια στο κλείσιμο στον εαυτό μας. Αυτές οι ταινίες, είτε αυτό γίνεται μέσω της πληθώρας χρωμάτων, των παραδόσεων είτε μέσω ήχων, παίρνουν τη μορφή συνεντεύξεων δρόμου, κολλάζ ή μουσικών βίντεο, συχνά σε εορταστικό ύφος.

Αρκετές ταινίες μεταφράζουν αυτήν την προσέγγιση σε αφηρημένο καλλιτεχνικό έργο: δεν αντιμετωπίζουμε πια τους ανθρώπους με βάση την καταγωγή, αλλά ως μίξεις χρωμάτων, μυθοπλασίες βασισμένες σε κάποιο αντικείμενο ή σουρεαλιστικά σκηνικά όπου ασπρόμαυροι χαρακτήρες ξαφνικά ανακαλύπτουν τον πλούτο της άφιξης χρωμάτων στο σύμπαν τους. Αυτή η αισιόδοξη οπτική αναδεικνύει την διαπολιτισμικότητα και φαίνεται να συνιστά τον πιο προφανή τρόπο αντιμετώπισης για όσους ασχολούνται με τον ρατσισμό. Τέλος, αυτές οι ταινίες επιθυμούν να συμβάλλουν στην ανατροπή της ξενοφοβίας, εστιάζοντας στον πλούτο της ετερότητας.

Ο αγώνας κατά του ρατσισμού

Όταν οι ταινίες ασχολούνται με δομικές διακρίσεις της κοινωνίας και τον παγκόσμιο ρατσισμό, αλλάζει πάρα πολύ η σκηνοθεσία. Αντί να γιορτάζεται η ετερότητα, δίνεται έμφαση στον ίδιο τον αντιρατσιστικό αγώνα. Μουσικά βίντεο θα δείξουν νέους να τραγουδάνε όλοι μαζί κατά της αδικίας, ταινίες κινουμένων σχεδίων παρουσιάζουν ένα συνοθύλευμα από σλόγκαν και κολλάζ που παραπέμπουν σε διάσημες προσωπικότητες αυτών των αγώνων, όπως τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ή τη Ρόζα Παρκς. Αυτά τα δυναμικά έργα έχουν την πρόθεση να εμπνεύσουν εκείνους που θέλουν να συμμετέχουν στη συνέχιση του αγώνα και να συμβάλλουν στη συνειδητοποίηση ότι πρόκειται κατ' αρχήν για πολιτική διεργασία και μετά για ηθική.

Ο δρόμος του ντοκιμαντέρ

Ένα ζήτημα που αφορά όλα τα θέματα που διερευνώνται είναι κατά πόσο χρησιμοποιείται η προσέγγιση του ντοκιμαντέρ. Πολλές ταινίες επιλέγουν να δώσουν φωνή στα άτομα που πέφτουν θύματα διακρίσεων ώστε να αφηγηθούν τα προσωπικά βιώματά τους. Άλλες χρησιμοποιούν την μυθοπλασία και άλλες αναπαράγουν, σε στίλ «docu-fiction», τις μαρτυρίες που έχει συλλέξει η ομάδα που δημιουργεί την ταινία. Το ντοκιμαντέρ γενικότερα έχει αρκετά πλεονεκτήματα: επιτρέπει να διαπραγματευεται κάποιος το πρόβλημα του ρατσισμού σε καταστάσεις πραγματικής ζωής και όχι σε υποθετικές. Μας επιτρέπει να αποφύγουμε τον κίνδυνο μιας άχαρης προσέγγισης ενός θέματος για το οποίο γνωρίζουμε μόνο έμμεσα πληροφορίες.

Αν μπαίναμε στη διαδικασία να ταξινομήσουμε τις ταινίες σύμφωνα με το πόσο άμεσα βιώνουν οι συγγραφείς εμπειρίες διακρίσεων, η ανάλυση δείχνει ότι εκείνοι ή εκείνες που θεωρούν τον ρατσισμό ως λανθασμένο από ηθικής άποψης συχνά είναι άνθρωποι που επιλέγουν μια μυθοπλαστική ή τελείως καλλιτεχνική προσέγγιση, χωρίς να μεταφέρουν, αναγκαστικά, μια προσωπική εμπειρία. Από την άλλη, στις ταινίες που καταγγέλλονται τα αποτελέσματα και οι κοινωνικές συνθήκες του ρατσισμού, βρίσκουμε ίχνη βιωμένων εμπειριών και πιο εύκολα συναντάμε την επιλογή του ντοκιμαντέρ: πραγματικές μαρτυρίες προσφύγων που βίωσαν πολέμους και διοικητικούς δαιδάλους, έκφραση του πόνου εκείνων, ανδρών και γυναικών, που έχουν υποστεί διακρίσεις σε καθημερινή βάση, ή μυθοπλασίες που αναπαριστούν ρεαλιστικές σκηνές σκηνοθετημένες πιό ελεύθερα.

Παγίδες στη σκηνοθεσία του ρατσισμού

Η παγίδα του να αναπαράγεται αυτό που καταγγέλεται

Η οπτικοακουστική αποτύπωση μιάς ρατσιστικής δράσης μπορεί καμιά φορά να φέρει αντίθετα αποτελέσματα από τα επιθυμητά. Σκηνές στις οποίες ανταγωνιστές, άνδρες ή γυναίκες, χρησιμοποιούν λεκτική βία κατά άλλων χαρακτήρων μπορεί να φαίνονται εύκολοι τρόποι καταγγελίας των διακρίσεων. Ωστόσο, υπάρχει ο κίνδυνος αυτές οι σκηνές να αποτελέσουν άβολο θέαμα για εκείνους ή για εκείνες που υποφέρουν από τέτοιου είδους βία, καθώς οι σκηνές αυτές αναπαραγάγουν, ακόμη και άθελά τους, τις υπερβολές που ουσιαστικά επιθυμούν να καταγγείλουν (όπως ρατσιστικές εκφράσεις).

Η άλλη όψη του νομίσματος: το στερεότυπο

Όταν διαμορφώνουμε χαρακτήρες και πορτραίτα για μια ταινία μικρού μήκους, ιδίως αν είναι φανταστική, τίθεται το θέμα: πώς να αναπαραστήσω ένα άτομο με καταγωγή από το Μάλι, το Ιράν, την Κίνα ή το Περού; Πώς να το καταστήσω σαφές ότι ο τάδε ή η δείνα είναι μουσουλμάνος ή ορθόδοξος; Ότι ο τάδε ή η δείνα είναι πρόσφυγας ή μετανάστρια χωρίς χαρτιά; Για την επίλυση αυτού του θέματος, ο πολιτισμός και οι κουλτούρες γενικότερα προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα στερεότυπων: ένα αφρικανικό πολύχρωμο ένδυμα, ένα χιτζάμπ, ένα εβραϊκό κιπά, χρησιμοποιημένα ρούχα και πλαστικές σακούλες, κ.λπ. Ενώ το στερεότυπο συχνά αποτελεί αναγκαίο αφηγηματικό τέχνασμα για την παραγωγή, ενέχει επίσης τον κίνδυνο της αναπαραγωγής ορισμένων απλουστεύσεων.

Πολλές φορές πρόκειται για πράγματα που δεν μεταφράζονται: δεν λείπουν καθόλου οι κοινότοπες αναπαραστάσεις για τους μαύρους χαρακτήρες από την Αφρική στον δυτικό πολιτισμό, αλλά δεν υπάρχει τίποτα στον λαϊκό πολιτισμό που να βοηθάει να σηματοδοτηθεί εύκολα μια συγκεκριμένη αφρικανική χώρα ή ένας συγκεκριμένος αφρικανικός πολιτισμός (γεγονός που, επιπλέον, δείχνει την πολιτιστική υποταγή της μιας κοινωνίας στην άλλη). Ο κίνδυνος σε μία οπτικοακουστική παραγωγή είναι να χρησιμοποιήσει τις ιδιαιτερότητες μιας ταυτότητας σε μια γενική κοινωνική κατηγορία και έτσι να συμμετάσχει στην αφηρημένη φυλετική κατηγοριοποίηση την οποία καταγγέλλει το αντιρατσιστικό κίνημα.

Η ταινία μικρού μήκους ως μάρτυρας της διαδικασίας

Ο επαγγελματισμός μιας οπτικοακουστικής παραγωγής αντανακλάται στο βαθμό στον οποίον μπορεί να ελεγχθεί το αποτέλεσμα: αν ο ήχος, οι εικόνες, οι λέξεις και ο ρυθμός αντιστοιχούν στην πρόθεση των δημιουργών. Από την άλλη, ο ερασιτεχνισμός συχνά μαρτυράται στους μέτριους χειρισμούς του εξοπλισμού, άρα και τις συνθήκες της παραγωγής: ο θόρυβος στα μικρόφωνα, η σκηνοθεσία που είναι κατά προσέγγιση, η διστακτική ερμηνεία των ηθοποιών, η ενίοτε ακατέργαστη πλοκή των σεναρίων. Στο πλαίσιο του φεστιβάλ A Films ouverts παρατηρούμε ότι και αυτά που φαινομενικά φαίνονται ως σφάλματα με βάση τις συνήθειες απαιτήσεις του κινηματογράφου, γίνονται μερικές φορές πλεονεκτήματα. Η παιδική αμηχανία μιας ταινίας που δημιουργήθηκε μέσα σε μια τάξη μετατρέπεται σε γοητεία λόγω της ειλικρινούς προσέγγισης, οι δισταγμοί στη γλώσσα παραπέμπουν στις προσπάθειες επικοινωνίας ενός αλλοδαπού ή μιας αλλοδαπής, ενώ το σκηνικό που έχει κατασκευαστεί από ένα σωρό παλιά πράγματα μπορεί να δείχνει ταυτόχρονα και την έλλειψη μέσων και τις δύσκολες συνθήκες μέσα στις οποίες δραστηριοποιείται μια οργάνωση για αυτά τα θέματα. Κατά τον ίδιο τρόπο, το χαλαρό casting όσων εμφανίζονται εικονογραφεί την πολυπολιτισμικότητα και την αφοσίωση μιας ομάδας σε ένα εγχείρημα.

Επομένως, οι ταινίες μεταφέρουν το μήνυμα μιας συλλογικότητας, αλλά και τεκμηριώνουν, τα χαρακτηριστικά αυτής της συλλογικότητας. Όταν το κοινό βλέπει μια “άτσαλη” ταινία που έχουν δημιουργήσει νέοι άνθρωποι με αναπηρία οι οποίοι θέλουν να δηλώσουν το πώς αισθάνονται λόγω του ρατσισμού που βιώνουν, αυτή η ταινία μπορεί να μεταδώσει στο κοινό τον ίδιο ενθουσιασμό όσο και μια “γυαλιστερή” παραγωγή που λειτουργεί σύμφωνα με όλους τους κανόνες της τέχνης του κινηματογράφου.

Από τη μία, ορισμένα από τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία δημιουργούνται οι ταινίες μπορούν από μόνα τους να είναι ένα μήνυμα, επειδή επισημαίνουν το δράμα της ζωής των ανθρώπων που ζουν εκεί. Αυτό συμβαίνει σε πολλές ελληνικές ταινίες όπου η ένταση προέρχεται από την παρουσίαση του κέντρου προσφύγων, όπου πρόσφυγες ζουν απομονωμένοι από τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Πώς να δομήσετε μια αντιρατσιστική πλοκή;

Εδώ σκιαγραφούμε ορισμένες συστάσεις για τη δημιουργία μιας αντιρατσιστικής ταινίας.

1) Τεκμηριώστε την πραγματική εμπειρία

Το να ζητηθεί από όσους ή όσες εμπλέκονται στη δημιουργία της ταινίας να βρουν τις δικές τους πραγματικές ρατσιστικές εμπειρίες, θα βοηθήσει να βρεθούν ουσιαστικές οπτικές γωνίες για το θέμα. Αν τυχόν δεν υπάρχουν τέτοιες εμπειρίες, η επιλογή του ντοκιμαντέρ που σημαίνει να βγούμε έξω να γνωρίσουμε ομάδες που έχουν υποστεί διακρίσεις και να βασιστούμε στα δικά τους λόγια και εμπειρίες, περιορίζει τον κίνδυνο να διατυπωθούν πολύ θεωρητικές/μυθοπλαστικές απόψεις που αντικατοπτρίζουν κοινότοπες οπτικές επί του θέματος.

2) Ποιοι είναι οι χαρακτήρες;

Μια ταινία, είτε μυθοπλασία, είτε ντοκιμαντέρ, είτε υβριδική, συχνά έχει έναν βασικό χαρακτήρα και πιο σπάνια μία σειρά πορτρέτων. Η επιλογή αυτής της ταυτότητας θέτει το ζήτημα της αναπαράστασης της και της ακριβούς περιγραφής της διάκρισης που αντιμετωπίζει. Αυτή η επιλογή επιτρέπει επίσης να φανεί ότι ορισμένες από τις διακρίσεις δεν είναι αναγκαστικά ρατσιστικές. Ένας χαρακτήρας άνδρας δεν αντιμετωπίζει τις ίδιες δυσκολίες με έναν χαρακτήρα γυναίκα.

3) Πού έγκειται το πρόβλημα;

Ο βασικός χαρακτήρας σε μια ιστορία βρίσκεται συχνά αντιμέτωπος με ένα πρόβλημα, αυτό που οι σκηνοθέτες ή οι σκηνοθέτριες θέλουν να καταγγείλουν. Η σύγκρουση που προκαλείται από αυτή την κρίση δίνει ζωντάνια στην ιστορία και εκδηλώνεται μέσα από τα γεγονότα που σκηνοθετούνται (την αντιπαράθεση δύο χαρακτήρων, για παράδειγμα). Αυτό το πρόβλημα μπορεί να τοποθετείται σε ένα φάσμα διακρίσεων.

4) Πώς τελειώνει η ιστορία μου;

Το τέλος της ιστορίας είναι ένα σημαντικό στοιχείο του μηνύματος που περιέχει. Αν το τέλος είναι καλό, αν ο χαρακτήρας υπερπηδήσει το πρόβλημα, αυτό σημαίνει ότι η ταινία δείχνει έναν τρόπο να επιλυθεί η κρίση που προκλήθηκε από τον ρατσισμό: να εξαλειφθούν προκαταλήψεις, να υπάρξει κινητοποίηση κατά του ρατσισμού, να παρασχεθεί βοήθεια, κ.λπ. Κατά κάποιον τρόπο, αυτή η έκβαση προτείνει ένα ηθικό δίδαγμα και κινητοποιεί θετικές αξίες: αλληλεγγύη, ανεκτικότητα, φιλία, κ.λπ. Ωστόσο, μια ιστορία μπορεί επίσης να μην έχει θετική έκβαση και να μην οδηγήσει σε επίλυση του προβλήματος. Ο βασικός χαρακτήρας εξακολουθεί να υποφέρει από την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ή ακόμα μπορεί και να χειροτερεύει το

πρόβλημά του. Αυτού του είδους το σενάριο ταιριάζει συχνά σε ιστορίες που θέλουν να αφυπνίσουν το κοινό με το πιο δραματικό στοιχείο της κατάστασης την οποία καταγγέλλουν.

5) Προσωπική ματιά

Μυθοπλασία, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια, stop motion, μουσικά βίντεο... Οι δημιουργικές δυνατότητες των οπτικοακουστικών μέσων είναι αναρίθμητες και επιτρέπουν σε όλους να επιλέξουν τον τρόπο έκφρασής τους, ανάλογα με τις προτιμήσεις τους, τις τεχνικές δυνατότητές τους ή την οπτικοακουστική κουλτούρα τους., η επιλογή του είδους, μπορεί να είναι ενίοτε η βάση της προσέγγισης ή μπορεί να προκύψει αφού θα έχει οριστεί η πρόθεση της ταινίας. Η προσωπική ματιά χαρίζει σε κάθε ταινία τη μοναδικότητά της. Επίσης, καθιστά δυνατή την επιλογή μιας κινηματογραφικής μορφής που διευκολύνει την έκφραση μιας συλλογικότητας και τη συμμετοχή όλων στη διαδικασία.

Πίνακας περιεχομένων

Διαγωνισμός «À Films Ouverts»: δεκαπέντε χρόνια ταινιών μικρού μήκους κατά του ρατσισμού	2
Η ανάλυση κατέληξε σε τρία βασικά θέματα που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους: τον προβληματισμό γύρω από τον ρατσισμό, τον ρόλο των ταυτοτήτων και την οπτικοακουστικό χειρισμό. Αυτή η δουλειά κλείνει με μεθοδολογικές συστάσεις για τη συμμετοχή στη δημιουργία αντιρατσιστικών ταινιών.	3
Ρατσισμός: ένα πρόβλημα που ξεκινάει από το ειδικό και φτάνει στο γενικό	3
Ο ρατσισμός οφείλεται στους ρατσιστές	3
Μισαλλοδοξία	3
Το δηλητήριο των προκαταλήψεων	4
Μια στρεβλή σχέση με τον κόσμο	4
Ανατρεπτικός και ματαιωμένος έρωτας	4
Ο ρατσισμός είναι δυστυχία	4
Το ρατσιστικό κλίμα	5
Σχέσεις βορρά/νότου-ανατολής δύσης	5
Προκατάληψη	5
Θρησκευτική ελευθερία	5
Στη σκιά της βίας του συστήματος	5
Απασχόληση, στέγαση, πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες	6
Πρόσφυγες και μετανάστες	6
Γενοκτονία: το αποκορύφωμα	6
Από τον ρατσισμό ως ελάττωμα στον ρατσισμό ως σύστημα	7
Η ταυτότητα υπό το φως του ρατσισμού	7
Οι ευνοούμενοι	7
Από την ταυτότητα στη ριζοσπαστικοποίηση	8

Το σταυροδρόμι των διακρίσεων	8
Αφαιρετική μυθοπλασία μέχρι και ντοκιμαντέρ	8
Η γιορτή της ετερότητας	9
Ο αγώνας κατά του ρατσισμού	9
Ο δρόμος του ντοκιμαντέρ	9
Παγίδες στη σκηνοθεσία του ρατσισμού	10
Η παγίδα του να αναπαράγεται οπτικοακουστικά αυτό που καταγγέλλεται	10
Η άλλη όψη του νομίσματος: το στερεότυπο	10
Η ταινία μικρού μήκους ως μάρτυρας της διαδικασίας	10
Πώς να δομήσετε μια αντιρατσιστική πλοκή;	11
1) Τεκμηριώστε την πραγματική εμπειρία	11
2) Ποιοι είναι οι χαρακτήρες;	11
3) Πού έγκειται το πρόβλημα;	12
4) Πώς τελειώνει η ιστορία μου;	12
5) Προσωπική ματιά	12
Πίνακας περιεχομένων	12